

Malmö högskola

Läroarutbildningen

Barn, Unga, Samhälle

Examensarbete

10 poäng

”När man bygger rymdraket lär man sig”

- en undersökning om barns egna tankar kring lek och lärande

When I build a space rocket I learn

- a study of children's own thoughts about play and learning

-

Christel Andersson

Martina Gabrielsson

Lärarexamen 140 poäng

Barndoms- och ungdomsvetenskap

Ht - 2006

Examinator: Annika Månsson

Handledare: Kristian Lutz

Abstract

”När man bygger en rymdraket lär man sig”

- en undersökning om barns egna tankar kring lek och lärande

When I build a space rocket I learn - a study of children's own thoughts about play and learning

Christel Andersson

Martina Gabrielsson

Andersson, C & Gabrielsson, M (2006) *”När man bygger en rymdraket lär man sig” – en undersökning om barns egna tankar kring lek och lärande*. Malmö: Lärarutbildningen

Detta är en undersökning med ca 15 barn om deras tankar om lek och lärande. Barnen som är med i undersökningen är mellan 3-5 år. Genom att gå ut på förskolor där barnen vet vem vi är, ansåg vi att vi lättare kunde få svar på våra frågor i en studie. Barnen fick frågor som, Vad lär du dig i leken? Vem lär dig? När lär du dig? Syftet är att få barnens syn på deras lek och lärande. Detta har vi gjort genom att intervjua under lekens gång och enskilda intervjuer. Vi har använt oss av tidigare undersökningar, teorier och litteratur som känns relevant för vår undersökning. Vi upptäckte att mycket av den litteratur som vi läste var riktad mot lite äldre barns tankar. Vi har sett likheter och skillnader i vårt empiriska material i förhållande till tidigare forskning och teorier. Det som intresserade oss var om vi kunde hitta svar på de yngre barnens tolkningar om lek och lärande. Resultatet visar på att barnen har svårt att se något samband mellan lek och lärande, de kan beskriva sin lek, men uppfattar inte alltid vad de lär sig i leken, bra lekar är många gånger sociala lekar tillsammans med andra barn. Lärandet är ofta stora händelser i barnens liv. Det är vanligt att barnen ser föräldrar, syskon, fröken som någon de kan lära sig av.

Nyckelord: barnintervju, förskola, lek, lärande.

Förord

Nu när vi gjort detta arbete som har varit mycket lärorikt och kul att göra, vill vi tacka några personer som varit till stor hjälp för oss.

Först vill vi tacka barn, personal och föräldrar på förskolorna som såg till att vi kunde göra intervjuerna, utan er hade inte detta arbete gått att genomföra. Vi vill även tacka vår handledare Kristian Lutz och andra lärare på lärarutbildningen i Malmö som har stöttat oss i detta arbete och kommit med bra tips och idéer. Sist men inte minst våra familjer och vänner som har fått stå ut och stöttat oss under denna tid när vi inte alltid har haft tid att vara sociala.

Helsingborg

December 2006

Christel Andersson

Martina Gabrielsson

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	9
2. Bakgrundsteorier	11
2.1. Forskning och teorier om barns lek och lärande.....	11
2.2. Forskning som utgår från barnens egna tankar.....	13
2.3. Centrala begrepp.....	14
2.3.1. Lek.....	14
2.3.2. Lärande	15
2.3.3. Lek – Lärande	17
3. Syfte och problemprecisering.....	18
3.1. Syfte	18
3.2. Problemprecisering	18
4. Metod.....	19
4.1. Metodval.....	19
4.2. Urval.....	20
4.3. Genomförande	20
4.4. Analysbeskrivning	22
4.5. Forskningsetiska överväganden.....	23
4.6. Genomförandet av arbeten som skrivits i par.....	23
5. Resultat	24
5.1. ”Det är roligt att leka kurragömma”	24
5.2. ”När man bygger rymdraket lär man sig”	26
5.3. Mamma, pappa eller omgivningen	29
5.4. Slutsats	31
6. Diskussion.....	33
6.1. Diskussion av resultatet.....	33
6.2. Erfarenheter rörande metodutveckling av barnintervjuer	34
6.3. Nya frågor och tankar som kom fram under arbetets gång.....	37
Referenser	39

1. Introduktion

På våra förskolor runt om i landet förekommer det lek på många olika sätt och det talas mycket om den lärande leken. Som blivande pedagoger ser vi leken som ett hjälpmedel till inläring. Vi uppfattar det som att barnen har lättare för att lära om man leker in olika situationer. Det kan vara bland annat språkutveckling men även begreppsuppfattning. Syftet med vårt examensarbete är att vill vi undersöka, fördjupa och få förståelse i om hur barn 3-5 år tänker kring lek och lärande.

Vi har undersökt med hjälp av intervjuer vilka tankar barn har om lek och vad de uppfattar att de lär sig när de leker. Ser barnen att de lär sig något eller uppfattar de leken som ”bara” lek? Vi kommer även att knyta an till vad teorier säger om lekens betydelse för lärandet hos små barn. Av den forskning och undersökningar som vi har hittat (Hjort, 1996, Tullgren, 2003), kände vi att de undersökningar som är gjorda är undersökningar med lite äldre barn, medan vi har mer inriktat oss på 3-5 åringar. Därför kände vi detta som en utmaning att undersöka om vi kan få svar på våra frågor från barnen.

Leken framställs många gånger som en viktig del av förskolan. Ända från grundandet av barntädgårdar och fram till dagens Läroplan för förskolan framställs leken som grundläggande för barns utveckling (Tullgren, 2003). Under utbildningen har vi lärt oss hur viktig leken är och hur mycket den ger barnen. I Lpfö 98 står det:

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter. (Läraryrket, 2002, s. 27).

Verksamheten skall främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta till vara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter (Läraryrket, 2002, s.30).

Det är viktigt att barnen utvecklar en förståelse för sig själva och för sin omgivning. Grunden för den pedagogiska verksamheten är barnens nyfikenhet och lusten att lära. För att barnen ska utvecklas i sin egen takt är det viktigt att stimulera nyfikenhet och kreativitet. Samtidigt som barnen lär sig att arbeta både individuellt och i grupp. För oss pedagoger i förskolan anser vi att det är viktigt att lyfta fram och utveckla varje barns speciella resurser och kompetenser. Vi anser det är viktigt att hitta varje barns förbindelse till utveckling och lärande.

Många intervjuer med barn tolkas av de vuxna och det blir ett barnperspektiv på resultatet. Då är det inte barnens uppfattningar som kommer fram. Vi har valt att få barnens perspektiv och det innebär att barnen får säga sitt, man tar till sig det barnen säger, vilket medför att det blir mer på barnens villkor. Vår undersökning kommer att belysa på vad barnen tänker kring lek och lärande, genom barnens perspektiv.

2. Bakgrundsteorier

Under detta kapitel kommer vi att använda oss av teorier och forskning som känns relevant för vårt undersökningsområde. Vi kommer att använda oss av Piaget och Vygotskys äldre teorier. Av nyare forskning har vi använt oss av Tullgren, Wood, Pramling Samuelsson och Hjorts undersökningar om lek och lärande. Hjort, Pramling Samuelsson och Tullgren har gjort undersökningar med hjälp av bland annat barnintervjuer för att få höra barnens egna tankar om leken.

2.1. Forskning och teorier om barns lek och lärande

J Piaget (i Jerlang m.fl. 2003), anser att leken är ett viktigt hjälpmedel för att omvandla alla de intryck, problem, konflikter som barnet möter. Genom att leka lekarna om och om igen och förändra delar i leken kan barnet förstärka och förenkla sina tankemönster. Barnet utökar sin förståelse för omvärlden, vilket medför en god anpassning till barnets verklighet. Särskilt i rolleken leker barn i större grad med andra barn och då får leken en betydelse för barnets självförståelse och för deras sociala utveckling. Piaget menar att man på pedagogiskt sätt ska lägga vikt vid att barnet tar tillvara på allt genom sin egen aktivitet (leken); att denna lek utgår från barnets intresse; att barnet genom samvaro och utbyte av tankar och handlingar är bra för leken; att en förekommande styrning och strukturering från pedagogens sida ska ha anslag av utmaning; och till slut att utveckling av förståelse inte kan isoleras från deltagandet i livet (Jerlang m.fl. 2003). Enligt Wood (1992) anser Piaget att människan har olika perioder för inläring. Inläring sker när barnet är moget för det. Det skulle inte gå att få ett barn att prata alldeles för tidigt. Barnen följer olika stadier och om barnet ska förstå vad andra säger och att kunna informera sig med språket på ett rätt sätt, beror det helt på vilket stadium barnet befinner sig i. Piagets teori tar upp att barnen kan bli frustrerade och inte förstår vad de lär sig om man försöker att lära dem saker innan de är mogna för det. Piagets teori menar att mindre barns uppfattningar domineras av vad som händer här och nu (Wood, 1992). I våra tankar om lek ser vi liksom Piaget att leken är ett viktigt hjälpmedel för att ge uttryck för barns känslor och att leken utvecklar deras lärande. Piagets stadieteori är något vi kommer att ha i åtanke i vår undersökning med tanke på barnens ålder på de vi intervjuar. Det kan ha betydelse hur

svaren från barnen blir. När vi frågar barnen om lek ser de då att de har lärt sig något eller upplever de leken som bara lek?

I Vygotskys teorier om lek (i Jerlang, m.fl. 2003), ser man att barnen ägnar sig åt lek för att tillfredställa sina behov och motiv. Dåtidens västliga psykologer ansåg att barnet lekte av lust eller överskottsenergi men det höll inte Vygotsky med om. Däremot ansåg han att det fanns andra aktiviteter än lek, som ger större lustuppfyllelse, dels ger leken inte alltid denna tillfredställelse. Motivationen till att leka är först och främst ouppfyllda önskningar, dvs. önskningar och behov som frustreras och därför blir utlösta genom lek. Leken uppkommer från början ur den sociala världen, och energin och motivationen blir frustrerande känslor, då barnet aktivt försöker tillskriva sig sin omvärld. Leken sågs som den ledande aktiviteten sedd i förhållande till barnets utveckling. Man iakttar ofta att barnet har hunnit längre i sin utveckling i leken, än man kan se i deras andra aktiviteter. Genom leken blir barnet i växande utsträckning medvetet om sina egna handlingar och motiv, och därför utvecklas barnets vilja, målinriktning, sociala förståelse osv. genom dess lekaktivitet. Svårighet med lekens sanna väsen är att uppfylla barnets motiv. Ändringar i motiven medför förändringar av lekens form. Barnet är inte självt medvetet om sina skäl till att leka, och detta skiljer leken som aktivitet från andra aktiviteter. I Vygotskys (1995) teorier togs det upp att det sker ett samlärande mellan barn vilket innebär att barn ger andra barn möjligheten att gå in i nya lekvärldar. Barnen kan genom detta delta i mer utvecklande lektema och träda in i mer nyanserade rolltolkningar. Om barnen samarbetar uppmuntrar detta till ett kreativt tänkande, skapar nya idéer och lärande i form av upptäckande. Det vill säga, barn som tar initiativ och är kreativa blir gärna utvalda till att vara lekkamrater av andra barn.

Benn (20040304) förklarar att i Vygotskys teorier finns det en nivå där barnet kan själv och en nivå där barnet kan med hjälp eller stöd från en vuxen dvs. ZPD = Zone of Proximal Development vilket betyder, området för den närmaste utvecklingen. Det som ligger mellan de två stegen är zonen för den närmaste utvecklingen, barnet lär sig med hjälp eller stöd, lärandet föregår utvecklingen, men samtidigt stöder lärandet utvecklingen. Den som ger stödet kan vara en vuxen men också ett annat barn. Barnets utveckling hänger samman med den miljö som barnet växer upp i. Olika barn tar till sig erfarenheter på olika vis. Det är viktigt att utgå från det barnet kan och inte var de befinner sig. Vår nyfikenhet stärks efter att ha läst Vygotskys teorier bland annat genom att han ansåg att barn inte vet varför de leker och att leken inte alltid är lustfylld. I förskolorna finns det ofta en vrå med utklädningskläder, barnen

klär då ut sig för att gestalta en vuxen person och går då in i den rollen. Vi ser även att leken påverkas av sociala erfarenheter bland annat genom att barnen går in i roller som är bekanta för dem. När de leker mamma, pappa och barn gestaltar de gärna sina egna föräldrar och deras yrkesroller.

Vi kan se en skillnad i Piagets och Vygotskys teorier genom att Piaget ser att barnen måste vara mogna och gå igenom olika stadier för att ta till sig kunskaper, medan Vygotsky tar upp att barnen lär sig med hjälp av föräldrar, äldre syskon och andra vuxna i sin omgivning. Vygotsky ansåg att barnen inte vet varför de leker, medan Piaget ansåg att leken utgår från barnens intresse.

Wood (1992) har kommit fram till att en stor del av vad barnen lär sig sker spontant vid lek och genom att observera andra. Barnen lär sig även när de försöker skapa en mening av det som händer i deras närhet. De lär sig när de pratar med varandra och när de gör konkreta saker tillsammans. Wood menar att för barns inläring och tänkande är det vuxna människor, socialt samspel och kommunikation som har stor betydelse.

Tullgren (2003) anspelar i sin forskning att i styrningen av barnens lek, skapas ett barn som är aktivt och påhittigt. Genom lek lär barnen sig att få viktiga kunskaper, som de senare får användning av i framtiden. Barnen tränas också att kommunicera i leken genom att ge uttryck för och visa sina känslor. Likadant gäller det för att visa intresse och förståelse för andras känslor. Tullgren anser att styrningen av leken på förskolan är en styrning mot framtiden. Vad som blir föremål för styrningen beror dels på det som uppfattas som nödvändiga framtida kompetenser, dels det som uppfattas som normalt för barn. Det är samhällets värderingar som reglerar barnens sätt att leka. Vi ser att materialet har stor betydelse för barnets lek, som ofta är styrd efter pedagogernas intresse och förskolans ekonomi. På förskolorna inreds rum som styr barnens aktiviteter och lusten till att leka.

2.2. Forskning som utgår från barnens egna tankar

I en studie gjord av Ingrid Pramling, intervjuades 276 barn utifrån ett antal frågor om lärandet genom att först få ge exempel på vad de lärt sig i förskolan, fritidshemmet, hemma med mera svara på frågan ”Men hur lärde du dig det”? Genom att hela tiden som pedagog ställa frågan

Vad? och Hur? till barnen, måste de tänka efter och blir då medvetna om sitt lärande. Det är inte alla barn som kopplar samman kunskap i form av vetandet. Ännu färre har visat att lära sig är att förstå. Däremot kan samma barn ha olika sätt att tänka om vad de lär sig, men det kan också handla om att barn ser lärandet i att bli bättre på att göra, känna till eller förstå något. Genom att vara aktiva anser barnen att de lär sig något men även genom att bli äldre och får erfarenheter. Ett viktigt steg i barns förståelse av lärandet är när de har insett att det är erfarenheter som påverkar att man lär sig (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Vi kände att deras studie ligger nära vår undersökning både genom att det är barnens perspektiv vi utgår ifrån och även deras metod, att intervjua barn.

Ett av Hjorts (1996) problemval i hennes undersökning är att hon vill försöka förstå och tolka barns uppfattningar om lek. Hon ville höra barnens egna tankar om leken. Barnens uppfattningar har hon fått fram genom att intervjua och att observera barn. Hjort fick fram att barnen tyckte om att leka och att leken ger barnen glädje. I leken skapar barnen en värld av storartade prestationer och oftast svarar leken för barnens önskningar och behov. När barnen leker utvecklas tänkandet och barnen tillägnas kunskaper i leken. Vi kände att hennes avhandling kan ge oss ett bra stöd i vår undersökning om hur man kan gå tillväga för att få barnens uppfattning om lek. Hjort intervjuade lite äldre barn (5-7 år), detta gjorde hon för att barnen ska kunna uttrycka sig bra språkligt.

2.3. Centrala begrepp

Definitionen på lek, lärande och lek- lärande kan variera. Vi vill under detta kapitel presentera tidigare forskning som beskriver lek, lärande och lek – lärande. Efter varje del kommer vi att beskriva våra tankar om hur vi ser på begreppen.

2.3.1. Lek

Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) ser leken som lustfylld, frivillig, spontan och symbolisk. Leken är målstyrd när den pågår. Leken har ett aktivt engagemang och den är för det mesta social. Leken måste ha näring och material för att utforma olika saker, men inte minst har pedagogens inställning till vad som är tillåtet och vad man får använda en stor

betydelse. Barnen föreställer sig olika saker, för dem är leken kognitiv och symbolisk. Barnen har intentioner eller mål även om dessa kan förändras under lekens gång. Barnen leker ofta tillsammans om det händer att de leker ensamma så har de oftast en medaktör i sin fantasi. För barnen är det processen som är viktig inte produkten.

I leken tränar barnen på att kommunicera men även genom att få ge uttryck för att visa sina känslor. Det är samhällets värderingar som reglerar barnens sätt att leka (Tullgren, 2003).

Betydelsen av lek uppmärksammas inte på samma sätt överallt i världen. När det gäller att barn kan lära sig genom lek och att lek bör finnas i den pedagogiska verksamheten för små barn, accepteras bland utbildningsteoretikerna i de flesta länder, men förståelsen och tolkningen av vad det betyder varierar. Även om synen på lek är en viktig del av barndomen, är den inte alltid accepterad i alla samhällen (Curtis i Moyles, 2003).

Våra tankar om lek

Av de erfarenheter vi har av lek håller vi med Pramling Samuelsson & Sheridan, (1999) att leken ska vara lustfylld och spontan. Men vi håller inte med författarna om att leken måste vara frivillig eftersom att i förskolan får barnen många gånger rätta sig efter den planerade verksamheten och blir då styrd av pedagogen. Vi anser, att även om leken inte är frivillig kan det vara lek, huvudsaken är att barnen har roligt. I leken ska barnen kunna visa utlopp för sina känslor och fantasi. Vi ser även lek i den styrda aktiviteten som pedagogen bestämmer.

2.3.2. Lärande

Benn (2003) skriver om att upptäcka barns lärandeprocesser, där tar hon upp att

mänskligt lärande är något som ständigt pågår. Barn undersöker och utforskar sin omgivning för att förstå och hantera den (Benn, 2003 s 115).

Vidare skriver Benn att barn lär av vuxna och andra barn i sin närhet, genom att iaktta, uppfånga och samspeka. Det är inte frågan om man lär, utan vad man lär och på vilket sätt det går till, samt hur lärandet används (i Johansson & Pramling Samuelsson, 2003). För att barnen ska förstå att de lär sig något måste de vara medvetna om vad de gör. Som pedagog är det även viktigt att kunna se det barnen gör som lärande. I vardagen dyker det hela tiden upp

möjligheter till lärande och då är det viktigt att man tar tillvara på de tillfällena. Ett tillvägagångssätt för lärande, är att låta barnen vara delaktiga och låta barnen få inflytande i verksamheten. De vuxna ger beröm åt barn då de lyckas med något, men talar inte så mycket om barnens erövrande i termer av lärande. Det är främst i samband med måltider, samlingar och inte minst i lek som de vuxna framhäver de sociala reglerna. Barnen väntas också lära om de ritualer som finns i en rad olika sammanhang i förskolan (Johansson, m fl, 2005).

Sträng & Dimenäs (2000) tar upp att mycket av det man lär sig, lär man sig utanför den organiserade undervisningen. De menar att i ett sociokulturellt perspektiv lär man sig saker hela tiden, men vad lär man sig i de olika situationerna? De påstår att varsomhelst med vemsomhelst bildar grunden för ett livslångt lärande. Författarna skriver att Pramling anser att barnen ska lära sig lära. Barnen behöver komma till insikt med att de lär sig saker i olika situationer och att man kan använda olika "redskap" för att lära sig saker.

Genom att barn uppfattar sin omvärld ständigt och jämt lär de sig med alla sinnen. De strävar hela tiden efter att inse och göra erfarenheter begripliga. För att hjälpa barn att lära räcker det inte att en pedagog har kunskap om hur barn lär, utan pedagogen behöver också kunskap om hur barn uppfattar såväl sitt eget lärande som omvärlden (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Våra tankar om lärande

Vi håller med Sträng & Dimenäs (2000) om att mycket av det man lär sig gör man utanför den organiserade undervisningen. Författarna utgår från skolans verksamhet, vi känner att detta går att överföra till förskolans planerade verksamhet. Vår uppfattning om att lära sig något, är när man får nya erfarenheter och kunskaper om saker man tidigare inte hade kännedom om. Lärandet kan ske i alla situationer och omgivningar. Vi uppfattar att lärandet inte behöver vara lustfyllt, men det underlättar. Det vill säga att om man använder alla sina sinnen genom att utforska och upptäcka tar barnet lättare till sig lärandet. Barnen behöver även bli påminda om sitt eget lärande för att förstå vad de har lärt sig.

2.3.3. Lek – Lärande

Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson (2001), beskriver att i leken sker ett grundläggande område av barns lärande, det vill säga att barn lär tillsammans och dessutom lär varandra. Detta lärande inleder tidigt och är av annorlunda karaktär. Det kan röra sig om att barn i leken stärker tankar om befogenheter, delaktighet och påverkan (i Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003).

Tullgren (2003) anser att i barnens lek skapas ett barn som är aktivt och påhittigt och genom lek lär de sig för att få viktiga kunskaper, som de senare får användning av i framtiden. Barnen tränas också att kommunicera i leken genom att ge uttryck för och visa sina känslor.

Vid lek utvecklas barnens tänkande och barnen tillägnas kunskaper i leken (Hjort, 1996). När pedagogerna bekräftar barnen positivt förväntar de sig att barnen lär. Många pedagoger anser att det är viktigt med glädje och lust i lärandet (Johansson, 2005).

I Lpfö 98 framkommer det att barn ska få möjlighet att vistas i en miljö som sjuder av lek och lärande i harmoni med glädje, kommunikation och samhörighet (Läraryrket, 2002). I en sådan lärandemiljö kan man se hur barn lär genom att diskutera, argumentera och utforska varandras idéer och tankesätt (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003).

En del kritik har lyfts mot sättet att se på lek som vägen till utveckling och lärande, en av dem är Steinholt (i Tullgren, 2003), han anser genom att effektivisera barns lek tyglar vi den. Ett av problemen med lekpedagogik är att vi antar att barn är fria i leken, men Steinholt anser att de inte är fria att vara oberäknliga. Det finns lekar som i hög utsträckning anses bidra till lärande och utveckling. Det finns de lekar som anses göra det i mindre utsträckning, de röriga, ombytliga lekarna.

Våra tankar om lek - lärande

Sambandet mellan lek och lärandet ser vi som en viktig process för att barnen ska ta till sig lärandet på ett naturligt sätt. Miljön och barnens förutsättningar utgör en viktig del för hur barnen tar till sig lärandet i leken. Vi ser leken som ett hjälpmedel vid inläring. Vi anser att det är viktigt att man tänker på vilka material som barnen har tillgång till. Barnen behöver få utlopp för sina känslor och sin fantasi.

3. Syfte och problemprecisering

3.1. Syfte

Syftet med vårt examensarbete är att vill vi undersöka och fördjupa oss i om hur barn 3-5 år tänker kring lek och lärande. Vi har under vår lärarutbildning insett hur stor betydelse leken har för lärandet i förskolan. Vårt examensarbete kommer i huvudsak att spegla vad barnen själva säger om lek och lärande. Detta för att som pedagog kunna få en förståelse för vad man ska tänka på ute i verksamheten, när man arbetar med barn. Det är viktigt att barn utvecklar en förståelse för sig själva och för sin omgivning. Grunden för den pedagogiska verksamheten är barns nyfikenhet och lust att lära.

3.2. Problemprecisering

Som stöd i vår undersökning har vi använt Hjort (1996), Tullgren (2003) och Doverborg & Pramling Samuelsson (2001) eftersom de utgår från barnens egna tankar om lek och lärande. De har i sina undersökningar bland annat använt sig av att intervjua barn för att komma fram till hur de tänker, vilket vi känner är relevant för vår undersökning.

Vår huvudfråga i undersökningen är: Vad har barnen för tankar kring lek och lärande i förskolan? För att komma fram till vår huvudfråga använder vi av dessa preciserade frågeställningar:

- Hur beskriver barnen själva sin lek?
- Uppfattar barnen själva att de lär sig något när de leker?
- Vad uttrycker barnen själva att de lär sig?
- Hur beskriver barnen sitt lärande i samverkan med andra barn/vuxna?

När vi gjorde studien växer det även fram en annan typ av underfråga som vi kommer att behandla i diskussionskapitlet.

- Hur kan man utveckla metoder för barnintervjuer med barn 3-5 år?

4. Metod

4.1. Metodval

Det har funnits många funderingar på vilken metod vi skulle använda oss av i vår undersökning, om det ska vara videoinspelning, observationer, eller intervjuer. I tanken måste finnas, att det är ganska små barn vi har i vårt undersökningsområde.

Efter att ha läst olika avhandlingar och metodböcker (Hjort, 1996, Tullgren 2003, Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001), beslutade vi oss för att intervjua barnen. Genom att ställa frågor till barnen får de tänka efter och själva komma fram till ett resultat, betraktat från deras syn. Vi funderade på att intervjua barnen enskilt och ställa frågorna till barnen, eller att man gör en deltagande observation. Vilket innebär att man sitter med barnen i leken och ställer frågor under tiden. Det fanns också tankar på om man kanske störde barnen om man kom in och satt med i leken.

Vi har använt oss av kvalitativ intervju. Det är i den kvalitativa intervjun man kan få de mest uttömmande svaren, frågeområdena är bestämda, men frågorna kan variera. I kvalitativa intervjuer rekommenderas att använda bandspelare och att spela in intervjun (Johansson & Svedner, 2001). Genom att intervjua barn ville vi få fram hur barnen tänker kring lek och lärande. Att intervjua är en metod som vi kände passade bra till att få fram det vi ville få svar på. Under intervjuerna kunde vi ställa följdfrågor och fråga barnen hur de själva ser och tänker på lärandet under leken, och även se kroppsspråket. Vi fick tänka på hur vi skulle göra intervjun eftersom det är små barn vi skulle intervjua. Vi fick ta till andra sätt att intervjua, än att bara ställa direkta frågor till barnen. Ett alternativ var att sitta med barnen under leken och ställa frågorna under tiden som de lekte. Det kunde bli enskilt, men det kunde även bli i grupp. Vi fick känna hur det kändes den dagen när vi kom ut till barnen i verksamheten.

Doverborg & Pramling Samuelsson (2001) tar upp att motiven med att göra barnintervjuer och att analysera dessa, bidrar till att det lättare går att förstå barnens tankevärld, vilket i sin tur bidrar till att man kan skapa en bättre lärandemiljö. Det som är väsentligt när man gör barnintervjuer är att veta vad man är ute efter.

Vid användandet av barnintervjuer går det att få en inblick i om vad barn tänker. Løkken & Søbstad (1995) menar att det är viktigt att vi lyssnar på vad barnen har att säga om deras behov och tankar, för att det inte ska bli ett vuxenperspektiv. Det är när man är närvarande med barnen som man kan förstå barnen. Ibland kan barnen anpassa svaren efter vad de tror att de vuxna vill att de ska svara. Åldern och de intellektuella förutsättningarna kan vara hinder i intervjuer med barn. De tar upp att barnen inte alltid svarar logiskt. Tiller menar att det går att intervjua barnen när de kan uttrycka sig med ord (i Løkken & Søbstad, 1995). De tar upp att det är många barn som är under fyra år som inte vill bli intervjuade, och då kan man gå in och göra en deltagande observation och ha ett samtal där. De tar även upp att det är en fördel om barnet känner den som intervjuar.

4.2. Urval

Vi har totalt intervjuat ca 15 barn fördelade på två olika förskolor. På avdelningarna där vi gjorde intervjuerna är barnen mellan 3-5 år. Vi gick till var sin förskola där barnen som vi intervjuade vet vem vi är. Vi valde dessa barn för att de skulle känna sig trygga, våga vara sig själva och svara på frågorna. Att vi valde den åldern beror på att vi inte har hittat så mycket tidigare forskning om barnens egna tankar kring lek och lärande. Valet beror även på att det är förskolan vi är intresserade av att arbeta i som färdiga pedagoger. Barnen i den åldersgruppen har ofta många tankar, funderingar och varför-frågor kring olika ämnesområden.

Det fanns barn som inte kände för att bli intervjuade och det har vi respekterat, vilket begränsade antalet intervjuer.

4.3. Genomförande

Vi valde att inte intervjua tillsammans och det beror på att vi ville att barnen skulle känna sig trygga och inte bli nervösa för att där fanns en till med, som de inte kände. Vi valde att gå ut på förskolor, där barnen vet vem vi är. Vilket vi kände var viktigt för att vi skulle kunna få barnen att prata med oss. På förskolorna som vi gjorde intervjuade, delade vi ut lappar till föräldrarna. Vi gjorde ett gemensamt frågeschema (se bilaga 2) med frågor som vi ville ha svar på. Frågeschemat hade vi med för att inte glömma bort någon viktig fråga, men det gick

inte att följa schemat helt, utan fick ställa frågorna som det kändes naturligt (Repstad, 1999). Vi använde oss av bandspelare och diktafon när vi gjorde intervjuerna med barnen. Det kunde vara svårt att få med allt de berättade genom att bara anteckna. Det blev lättare om man använde sig av bandspelare/diktafon eftersom man då kunde fokusera på frågorna och även lägga märke till kroppsspråk och sinnesuttryck på barnen och anteckna detta. Det var viktigt att tänka på att ha allt material på plats så att inte barnen blev störda av att saker måste hämtas. Vi intervjuade barnen på förmiddagen, när de är som mest alerta och sugna på att prata med oss. Det fick inte bli störningar av att det snart är middag eller att det är andra roligare aktiviteter som händer. Det hänger mycket på den som intervjuar att det blir intressant för barnen så att de inte tröttnar (Hjort, 1996, Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001). På vilket sätt vi gjorde intervjun berodde helt på hur barnen var när vi var där och då kände vi efter vilken metod som kändes bäst. Om det skulle bli enskilt eller i grupp. Vissa barn kanske passar bättre att intervjuas i grupp, medan andra är bättre att intervjuas enskilt. Att intervjuas barnen i grupp kan vara bra för att barnen ska bli en majoritet, och det kan bli mer diskussioner om barnen är flera (Hjort, 1996).

Efter att Martina gjort en provintervju kände hon att det är bra att vara en delaktig observatör som intervjuar barnen under tiden som de leker. Det kändes inte som att man kom in och störde när de lekte utan de försökte så gott de kunde svara på frågorna som ställdes. Vad Martina även kände var bra, var att om man har möjlighet att till exempel sitta med barnen efteråt och prata om leken och se om det kommer fram nya saker som de har tänkt på. Under provintervjun hade hon möjlighet att ta diskussionen under mellanmålet efteråt och det kändes naturligt att ta diskussionen då. Det är inte alltid säkert att man får den möjligheten.

Av provintervjun, insåg Martina att det var viktigt att ge barnen tid att tänka efter, för svaren kan komma efter ett tag när barnet leker och har tänkt till lite. Vi kom även på andra frågor som man kan ställa barnen som vi inte hade tänkt på tidigare. Vi kände att vi var tvungna att skilja på lek och lärande när frågorna ställdes, det var svårt för barnen att känna sambandet mellan dessa begrepp.

Efter att vi diskuterat metoden med både oss själva och vår handledare kom vi fram till att vi skulle genomföra intervjun genom att gå in i leken och att använda digitalkamera. Att fotografera barnen och låta dem diskutera kring bilderna är något som både Hjort (1996) och

Tullgren (2003) har använts sig av som metod under sina avhandlingar. Det innebar att vi fick gå ut med en ny lapp till föräldrarna, om lov för att fotografera deras barn. Se bilaga 1.

När vi båda hade gjort några intervjuer var, kände vi, på vilket sätt metoden utfördes hade mindre betydelse. Det viktiga var att få svar på våra frågor. Vi var eniga om att vi skulle intervjua barnen, men på vilket sätt fick dagssituationen avgöra. Det hade varit diskussioner om hur vi skulle gå tillväga när vi gjorde intervjuerna. Bland annat för att få en bra jämförelse skulle vi göra intervjuerna på samma sätt. Vilket vi kände inte fungerade eftersom barnen är olika individer. Løkken & Søbstad (1995) anser att det är svårt att göra bra intervjuer. De menar att intervjuerna kan vara olika varandra eftersom man pratar med levande människor. Du måste kunna se saker ur andras perspektiv och använda dig av fantasi och inlevelse i det du gör. De tar även upp att man ska inte bara lyssna på barnen utan se på barnets beteende under intervjun. Det blev även intervjuer som vi bara antecknade för vi hamnade i situationer som det kom spontant en bra diskussion. Det blev även situationer där diskussion om lek och lärande kom på tal, då fick vi göra anteckningarna i efterhand.

4.4. Analysbeskrivning

Anledningen till att vi har valt att skriva som vi gör i vårt arbete, är bland annat för att vi har valt en urvalsgrupp som inte har ett rikt ordförråd. Detta har medfört att svaren har blivit ganska kortfattade men intressanta och givande för vår undersökning. Att vi valde denna låga ålder på barnen beror bland annat på att vi ville göra något nytt, men även att det är en intressant ålder där barnen har många tankar och idéer. Vi kände att det skulle bli intressant och spännande att få höra barnens ord av hur det ser på lek och lärande. Vår uppfattning av den litteratur vi har läst är att det är de vuxna som sätter ett barnperspektiv genom sina observationer. Barnen tolkas av de vuxna. Det vanliga är att göra observationer vid undersökningar med små barn och inte barnintervjuer. Vi ville ha barnens perspektiv, där barnen själv får berätta med egna ord. Vilket har medfört att vi har fått lägga upp vårt arbete på vårt sätt. Vi har inte gjort ett eget analys kapitel, utan vi har valt att lägga in det i resultatet tillsammans med citat från barnen som visar barnens sätt att uttrycka sig. För att kunna analysera barnens kommentarer har vi jämfört dessa med våra tolkningar och tidigare forskning. Detta medför till viss del att det blir tendens till att det är vi vuxna som tolkar, men

inte i så stor utsträckning som om man bara hade gjort observationer. Vi har ändå försökt att se till att barnens perspektiv blir synligt.

4.5. Forskningsetiska överväganden

Vi ansåg att det var viktigt att föräldrarna fick veta om att inga namn eller bilder kommer med på barnen i undersökningen och att materialet förstörs när examensarbetet är godkänt. Detta tog vi upp i brevet när vi begärde tillstånd av föräldrarna för att få intervjua deras barn. Där tog vi även upp vad undersökningen skulle handla om. Även om vi hade fått godkännande av föräldrarna, måste vi tänka på att det var barnen vi intervjuade, kände de inte för att bli intervjuade var vi tvungna att avstå från att använda intervjun, man får inte tvinga barnen till att bli intervjuade. Den som blev intervjuad kunde när som helst avbryta intervjun, och det måste accepteras (Johansson & Svedner, 2001 och Vetenskapsrådet, 2002). Enligt Repstad (1999) Vetenskapsrådet (2002) ska personerna som man intervjuar känna till varför man gör denna intervju och att det är frivilligt att medverka. De tar även upp att uppgifterna ska behandlas konfidenttiellt och förvaras på en trygg plats och uppgifterna om enskilda personer får bara användas i forskningssyfte. Johansson & Svedner (2001) tar upp att det inte ska kunna läsas ut i arbetet vem det är som har sagt vad i intervjun.

Alla namn i undersökningen är fingerade.

4.6. Genomförandet av arbeten som skrivits i par

Att arbeta i par innebär att vi ska kunna samarbeta och dela upp uppgifterna så att inte en får göra mer än den andra, vilket vi har klarat bra. Vi har nog haft fördel av att vi har skrivit många arbeten tillsammans och vet var vi har varandra. Intervjuerna gjordes var för sig, med barn som vet vem vi är eftersom vi vill att barnen ska känna sig trygga och våga prata med oss. Vi har var och en försökt att hitta litteratur som är relevant för vår undersökning, eftersom vi tolkar innehållet på olika sätt. Under arbetets gång har vi haft täta kontakter och träffats med jämna mellanrum för att sammanföra och granska varandras material. Det empiriska materialet har vi gått igenom och sammanställt tillsammans och jämfört resultaten som vi har fått under intervjuerna med barnen.

5. Resultat

Under resultatkapitlet kommer vi att göra en analys av resultatet från våra intervjuer. Vi har lagt det i underrubriker som utgår ifrån vår frågeställning. Vi kommer att jämföra barnens svar med den tidigare forskning som vi använt oss av i vår undersökning. Vi stärker resultatet med att lägga in små citat av vad barnen kommenterat. För att få en bättre bild av resultatet har vi valt att väva in våra tolkningar.

5.1. ”Det är roligt att leka kurragömma”

I denna underrubrik tar vi upp frågor som rör barns tankar om lek. Vi frågade barnen om de kunde berätta varför de leker, vad de leker och om de kunde tala om en bra lek för oss.

Flera av barnen säger att leka gör man för att det är roligt och för att de vill leka. Barnen är inte själva medvetna om sina skäl till att leka och detta skiljer leken som aktivitet från andra aktiviteter enligt Vygotsky (Jerlang, m.fl. 2003).

Anna fick frågan vad hon brukar leka, hon utbrister:

HOPPA, hoppa ifrån träd är kul

Annas intresse är att hoppa, hon visade flera gånger under intervjun att hon kunde hoppa på ett ben. För barnen är det tillvägagångssättet som är viktigt inte vad resultatet blir, enligt Pramling Samuelsson & Sheridan (1999). Anna tycker det är roligt att hoppa. Att hoppa från en höjd eller hoppa på golvet har troligtvis ingen större betydelse för henne. I Piaget teorier (Jerlang, m.fl. 2003), är barnens intresse viktigt för leken. Vi ser det som att Anna har ett stort intresse av att hoppa eftersom hon både beskriver och utför hoppet.

Något barn svarade att mamma, pappa, barn var en bra lek. Piaget (Jerlang m.fl. 2003) anser att särskilt i rolleken leker barn i större grad med andra barn och då får leken en betydelse för barnets självförståelse och för deras sociala utveckling. Att leka mamma, pappa, barn är en lek som vi tror kopplas till rollerna i barnens hem men samtidigt använder de sin fantasi och lägger till nya roller. Vygotsky (1995) tar upp att barnen kan utveckla sin lek genom att gå in i

nya roller. Om innehållet i leken förändras, kan detta bidra till att leken får en ny form. Vår uppfattning är, att som pedagog är det inte alltid rätt att styra in ett barn som inte varit med från början i leken. Då kan innehållet förändras och resultatet blir inte vad barnen hade som motiv i utgångsläget.

Sofie tycker det är kul att leka ”springråttorna” och ”svansen” på förskolan. Hon förklarar att i leken ”svansen” sätter man band där bak så ska kompisarna försöka ta banden. Den som har flest band vinner. På samma fråga svarar Anders och Frida

kurragömma

de skrattar och påpekar samtidigt, den leken får de inte leka inne. Frida fortsätter med att tala om att hon gillar att ha gympa och göra kullerbytta. Det tyckte inte Anders. Vid ett annat tillfälle när Anders leker med Emil berättar de att ”spökleken” är en rolig lek. De berättar och visar ganska ingående hur man leker ”spökleken”. Vi kan se ett mönster i att flera av barnen tycker att regellekarna är bra och roliga lekar. I regellekarna måste barnen vara flera stycken. Vi frågade även barnen om vem som ska bestämma leken, fröken eller de själva. De flesta svarade att det var de själva som skulle bestämma leken. Men vad vi tror är att barnen inte tänker på att regellekar kan från början vara styrda av fröken.

Kajsa berättar att på förskolan tycker hon om att leka med lego (vilket hon gör när frågan ställs) hon förklarar i detalj om hur hon sätter upp legobitarna, och säger

så här gör man

och sätter upp lego runt hela plattan. Hon säger samtidigt att hon inte vet vad hon lär sig av byggandet. Hon berättar vidare att hemma har hon sin docka som favoritleksak och berättar vad dockan gör.

Det var de lekar som de höll på med just då eller precis hade avslutat innan intervjun, som flera barn sa var de roligaste och bästa lekarna. Vilket även styrks av Piagets teori som menar att mindre barns tankar kretsar kring det som händer här och nu (Wood, 1992). Leken kunde variera om den lektes hemma eller på förskolan. Hemma kunde det vara andra lekar som till exempel att spela spel på datorn.

Många av barnen nämner lekar där de är flera som leker tillsammans, detta ser vi som positivt eftersom barnen får lyssna och visa hänsyn till sina kompisar. Genom att barnen leker med andra barn får de utbyte av sina tankar och handlingar vilket är bra för leken. Tullgren (2003), menar att barnen tränar på att kommunicera i leken, men de tränar även på att ge uttryck för att visa sina känslor.

5.2. ”När man bygger rymdraket lär man sig”

Frågor som kommer upp under denna rubrik är om barnen uppfattar sitt eget lärande och om de uppfattar i vilka situationer de lär sig. Uppfattar barnen vilken betydelse leken har för lärandet? I intervjuerna med barnen frågade vi om vad de kan lära sig och när de lär sig.

Under leken med Anders och Frida pratade vi om lek och lärande. Barnen berättade att kurragömma var en bra lek. Vid frågan om de lärde sig något? blev svaret från Frida: ”ja”, på följdfrågan vad hon lär sig svarar hon ”vet inte” men när frågan blir mer utförlig vad lär du dig i kurragömma? Blev svaret ”lite olika”. Vi fick inget svar om vad hon lärde sig, men det kändes som om hon uppfattade själv att man kunde lära sig i leken. När Anders fick frågan om han kunde berätta vad han har lärt sig, svarade han

jag har inte lärt mig någonting.

Vi frågade vidare, om han visste vad man kan lära sig och han svarade

ja man kan lite olika saker

Anders gick sedan iväg och hämtade badbyxor eftersom de står i tur till att få bada. Frida sitter kvar en stund men är lite orolig, hon ska snart också få bada. Frida går och hämtar sina badbyxor och efter ett tag går båda barnen i väg för att bada.

När Frida sitter i vattnet säger hon spontant

Fröken, detta är att man leker

Sedan leker hon med vattnet och håller det i ett vattenhjul, samtidigt som hon visar säger hon:

Nu lär jag mig,

Om jag sätter den här och håller den här så blir det fullt

Oftast kunde svaren bli att de lärde sig inget under leken, men efter ett tag kunde ett par barn säga: ”nu lär jag mig något”. Då har barnen hunnit fundera över frågan och vad som egentligen är lärande. Vi har fått barnen att reflektera över sitt lärande och de får en förståelse för sitt eget lärande. Tullgren (2003) anser, när barnen leker och samtidigt får undersöka och skapa lär de sig för att få viktiga kunskaper, som de har användning av senare i framtiden.

Isak leker med en kompis och ska svara på när man lär sig saker.

När man hamrar, bara hamrar

Isak har ett stort intresse av att hamra och pratar ofta om att hamra. Det går ett tag och de leker med lite olika saker. De har en låda som de låtsas är en rymdraket och efter ett tag säger Isak

när man bygger rymdraket lär man sig

Han fick då frågan vad man lär sig när man bygger en rymdraket.

Bara bygga, bygga, bygga

Här kan vi knyta an till Lindahl (1998), som menar att det är bra att låta barnen tänka över det dom gör och de kan komma med ett svar efter ett tag. Här har Isak lekt med andra saker, men säkert funderat på vår fråga om lärande under tiden han lekte. Det var inget han visade, men rätt som det var när han började pyssla med rymdraketen kände han att detta var nog något han kunde ha lärt sig. Doverborg & Pramling Samuelsson (2001) har beskrivit att barnen behöver få möjlighet att reflektera över sitt lärande. Barnen ska lära sig lära Vi anser att det är bra om barnen får fundera över sitt lärande och att det går att lära sig i olika situationer. Vi menar vidare att det är bra att som pedagog prata med barnen om vad de har lärt sig och att uppmuntra barnen till att lära sig nya saker.

Daniel berättar under en diskussion vid middagsbordet att han tycker om att gräva stora hål i sandlådan. Vid frågan om vad han lär sig när han gräver stora hål, svarar han

man kan ta tiden hur lång tid det tar

Vi blev förvånade av svaret, men vi såg att han tog åt sig möjligheten till att lära. Vi tolkar det som att just nu befinner Daniel sig kanske i ett steg i utvecklingen där klockan/tiden har stor betydelse.

Vygotsky anser att genom leken blir barnen medvetna om sina egna gärningar och motiv i stigande utsträckning, och därför utvecklas barnens vilja, målinriktning, sociala förståelse osv. genom deras lekaktivitet (Jerlang, m.fl. 2003). Om man väcker en tanke hos barnen (vad lär du dig nu?), antar vi att de blir medvetna om sitt lärande.

Under en diskussion pratar vi fotboll, barnen får berätta vad man kan lära sig när man spelar fotboll, Anders påpekar att

man har fotbollsskor på sig för annars kan man få ont i fötterna

Här har Anders lärt sig, att det gör faktiskt ont i fötterna om man inte har fotbollsskor på sig. Han har tydligen känt hur det känns att spela fotboll utan fotbollsskor och förknippar det med att det gör ont och uppfattar det som att han har lärt sig något. Enligt Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson (2003) är det ett viktigt steg i barns förståelse av lärandet, när de har insett att det är av erfarenheter som påverkar att de lär sig. Som vi tidigare tagit upp är inte lärandet alltid lustfyllt utan barnen lär sig av erfarenheter och genom att använda sina sinnen. Anders använde känslan för att ta till sig lärandet.

Emil berättar att han har lärt sig att cykla. Han fick frågan om hur han lärde sig att cykla? Han kunde inte svara på detta direkt, ser fundersam ut några sekunder och säger sedan

mamma hjälpte mig så kunde jag

Flera av barnen svarar att det var i de stora händelserna som t ex att cykla, läsa, skriva, räkna som de hade lärt sig något. Vi tolkar detta till att dessa händelser ofta blir nämnda vid lärande.

Text har du lärt dig att cykla? eller har du lärt dig skriva ditt namn? Efter dessa frågor kommer det gärna en positiv kommentar från den vuxne om att du är duktig. Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) anser att de vuxna ger beröm åt barn då de lyckas med något, men talar inte så ofta om barnens erövrande i termer av lärande.

Som avslutning på denna underrubrik citerar vi Anders och Emil när de förklarar hur man blir kompisar

Anders (A) och Emil (E) berättar att de är kompisar,

Intervjuaren (I): Hur lär man sig att vara kompisar?

A: Då leker man tillsammans

E: Jaaa

A: Ända tills man känner igen varandra, så leker man ännu mer så blir man kompis.

I: Det är kul att man leker och blir kompisar, lär man sig att vara kompisar då?

A: Jaaa, det är jätteroligt

5.3. Mamma, pappa eller omgivningen

I denna underrubrik har vi valt att lägga frågor som belyser vem barnen anser lär dem något.

I undersökningen där barnen själva får berätta vem det är som lär dem saker så blir svaret oftast att det är någon i familjen eller fröken, det känner vi är generellt för de flesta barnen. Det kan även vara att i första tanken är det "jag själv" som lär mig något, men att när de funderar ett tag så kommer det fram att det är någon annan som lär dem. En del av barnen som vi har intervjuat anser att det är deras äldre syskon i första hand som lär dem något. Lina nämner att det är mamma och pappa som lär henne där hemma och

storasyster har lärt mig räkna till hundra

Att barnen ser familjen som den som lär ut, är något som Wood (1992) och Benn (i Johansson, Pramling Samuelsson, 2003) tar upp i sina undersökningar. De anser att barnen lär sig i samtal med föräldrar och av sin omgivning. Vi antar att det är vanligt att äldre syskon som går i skolan, gärna vill leka skola med sina yngre syskon. På så vis lär de yngre barnen sig, som i exemplet ovan att räkna men även att lära sig skriva. De äldre syskonen blir

en förebild för de yngre. Barnen uppfattar lärandet som lustfyllt och tar då det lättare till sig. Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson (2001), påstår att barn lär tillsammans och dessutom lär varandra (i Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003). Vid lek (Hjort, 1996), utvecklas barnens tänkande och barnen tillägnas kunskaper i leken.

Enligt Løkken & Søbstad (1995) kan det hända att barnen anpassar svaren efter vad de tror att de vuxna vill att de ska svara. Att vilja ge de svaren som barnen tror att fröken förväntar sig, fick vi av Kajsa, hon började berätta att det var ett syskon som lär henne och fortsatte med att peka på den som intervjuade henne och sa

du lär mig släcka lampan

efter det blir det mest bus.

Ett par av barnen skiljer på vem det är som lär dem saker. Fridolf berättade att han tycker om att spela på datorn och spela gameboy hemma, han beskriver utförligt vilka knappar man ska använda och hur det går till att spela. På frågan vem som lär honom att räkna och skriva, svarar han

Lärarna, pappa

Han fortsatte att berätta att

kompisar lär mig leka

Kompisarna som han menade var de som han leker med på sin fritid. Han förklarade flera gånger att dessa barnen var äldre än honom, vilket vi uppfattade var väldigt viktigt för honom.

Emil berättar att mamma lär honom att cykla, men det är pappa som lär honom att se på läskiga filmer. Vi tolkar det som att barnen har olika lärare i olika aktiviteter. Här ser vi Vygotskys ZPD zon, den fas i utvecklingen som barnen behöver stöd i form av en hjälpande hand i sitt lärande. De kan vara fröken, en vuxen eller ett annat barn.

I intervjun med Andreas berättar han att han brukar vara i trädgården med sin pappa och räfsa löv och berättar att pappa lär honom sortera i rätt komposttunna. Andreas ansåg att det var viktigt att sortera avfallet rätt. Wood (1992) menar att det är vuxna människor och socialt samspel som har stor betydelse för barns inläring. Barnen lär sig även när de försöker skapa en mening av det som händer i deras närhet. Genom att prata med varandra och göra konkreta saker tillsammans sker inläringen automatiskt. Här ser vi pappan som en viktig person för Andreas inläring.

En del av barnen i vår undersökning ansåg att det är av fröken de lär sig saker av. Vi kan se likheter med Piagets teori där han anser att barns uppfattningar domineras av vad som händer här och nu (Wood, 1992). Intervjuerna gjordes på förskolan och då blir barnens första tanke fröken eftersom barnen uppfattar det som sker vid tillfället.

Frida som ska börja förskoleklass nästa år svarade

det är i skolan man lär sig

Frida var väldigt positiv när hon svarade. Hon kanske har fått höra hemifrån och i förskolan att hon snart ska börja skolan och om allt hon ska få lära sig. Av egna erfarenheter pratade vi ofta med våra barn om skolan, så att de kunde ledas in i verksamheten utan att känna oro.

Barnen uppfattar själva att det är mamma, pappa eller någon annan i barnens omgivning som lär dem. Vi känner att det kan ha betydelse vem det är som varit med under inläring processen. Det som finns i barnens tankar när frågan ställs är oftast stora händelser i deras liv.

5.4. Slutsats

Det vi har kommit fram till i vår undersökning är att barnen beskriver sin lek som rolig, men kan inte förklara varför de leker. Lekar som barnen ser som bra lekar, är ofta där barnen är mer än en deltagare, det är både rollekar som mamma, pappa, barn och regellekar som kurragömma. En bra lek kunde även vara den aktivitet som de precis kom ifrån eller var inne i vid intervjutillfället. Materialet har en stor betydelse för barnens lek, även om det inte nämns direkt, är barnen i behov av något material när de leker. Här är det viktigt att som pedagog

vara medveten om materialets betydelse och kunna tillgodose barnens behov. Det behöver inte vara färdiga leksaker, utan snarare material som väcker lust och fantasi.

Vid frågan om barnen lär sig vid lek blir svaret vet inte eller nej. Frågar vi sedan vidare vad de lär sig och när de lär sig, blev svaren mer utförliga. För barnen är lärandet en annan process än leken och de kan oftast inte se sambandet mellan lek och lärande. Barnen uppfattar ofta de stora händelserna i livet som att cykla, läsa, skriva och räkna som lärande. Det är viktigt att barnen blir medvetna om sitt eget lärande och får tid att tänka efter. Låter vi barnen få tid till eftertanke, händer det att de kommer tillbaka och är väldigt nöjda över att kunna berätta vad de lärt sig. Barnen behöver bli påmind om sitt eget lärande för att förstå vad de har lärt sig.

Barnen uppfattar fröken, föräldrarna eller syskon som medverkar till deras lärande. De uppfattar även att de lär sig av sig själv och av kompisar. Fröken och äldre syskon bidrog till att barnen lärde sig att läsa, skriva och räkna medan kompisarna kunde lära dem lekar.

6. Diskussion

Vi kommer att i detta kapitel diskutera resultatet av vår undersökning och val av litteratur. Det kommer även att belysa våra nya tankar och frågor. Vi har också kritiskt granskat vår metod och hur man kan utveckla metoder vid barnintervjuer.

6.1. Diskussion av resultatet

Syftet med vår undersökning var att vi skulle få en inblick om hur barn tänker om lek och lärande. Det viktiga var att låta barnen själva berätta med egna ord eftersom vi ville ha barnens perspektiv i vår studie. Vi blev nyfikna på om det gick att få svar på våra frågor med tanke på barnens låga ålder. Hur beskriver barnen själva sin lek? Om barnen själva uppfattar att de lär sig något när de leker? Vad uttrycker barnen själva att de lär sig? Vem är det som lär barnen något, enligt barnen? Vi känner att vi har fått svar på våra frågor. Ibland kunde vi bli överraskade av svaren och vi fick fundera över varför de svarade som de gjorde.

Vi har hittat mycket litteratur om lek och lärande som vi har haft användning för, men vi har fått begränsa oss med att bara använda det som vi ansåg var mest relevant för vår undersökning. Vi saknade dock undersökningar, där barn yngre än fem år uttrycker sina tankar. Vi fann att här fanns det ett område som behövdes undersökas.

Enligt Hjort (1996) tycker barnen om att leka och leken ger barnen glädje. När vi frågade barnen varför de leker svarade de att det var kul och roligt. Vi uppfattar att Vygotsky (i Jerlang, m.fl. 2003) hade lite andra teorier, han såg andra aktiviteter som kunde vara mer lustfyllda än leken. Vi blev nyfikna på Vygotskys teori om att det fanns andra aktiviteter som var mer lustfyllda än lek, men vilka dessa aktiviteter är har vi inte kunnat finna i någon litteratur. Både Hjort och Vygotsky tar upp att leken svarar för barnens önskningar och behov. Detta framkom även i vår undersökning, där barnen gärna vill bestämma leken själva och valde lekar efter deras önskemål.

Leken måste ha näring och material för att utforma olika saker, men inte minst har pedagogens inställning till vad som är tillåtet och vad man får använda en stor betydelse Pramling Samuelsson & Sheridan (1999). Vi ser att materialet har en viss betydelse för

barnens lek. Det kan vara dockor, lego, hink, spade, men även lekar som kurragömma och hoppa från träd har sina materiella behov. Ett bra exempel som visar vad som är tillåtet och inte tillåtet är när Anders och Frida vill leka kurragömma, men påstår att de inte får göra det inomhus. I Tullgrens (2003) avhandling framkommer det, att på förskolor inbjuder pedagogerna till lek på olika sätt genom att inreda miljön för att de ska passa olika aktiviteter. Vi tolkar det som att barnens val av lekar inomhus, begränsas på grund av utrymmet.

De barn som var fem år hade andra värderingar av lek än vad de yngre hade. När vi frågade de äldre barnen vad de tyckte om att leka blev svaren ofta regelleken eller andra sociala lekar. De mindre barnen svarade ofta den leken som de var sysselsatta med just då eller hade precis avslutat. Olle som är 3 år svarar inte på frågan vad som är en bra lek, han pratar om annat i stället. På frågan om vad han brukar leka med svarade han att han brukar leka på sitt rum och berättade att han har småbilar. Barnens ålder kunde ha betydelse för vilka svar vi fick. Det var lättare att få svar av de äldre barnen, några av de mindre barnen kunde leka vidare utan att svara på frågan, eller sa något helt annat. Barnen följer olika stadier och om barnet ska förstå vad andra säger och att kunna informera sig med språket på ett rätt sätt, beror det helt på vilket stadium barnet befinner sig i. Enligt Løkken & Søbstad (1995), kan åldern vara ett hinder i intervjuer med barn. Det är inte alltid att barnen svarar logiskt.

Under intervjutillfällena hade ett barn byggt en bana med klossar och när kompiserna kom in gjorde han på samma sätt. Vi har även av egna tidigare erfarenheter sett, om ett barn börjar sjunga, börjar efter en liten stund de flesta barnen stämma in i sången. Vilket bidrar till att barnen lär genom att observera varandra. I vår undersökning kan vi knyta an till Wood (1992) som menar att barn lär genom att observera andra barn.

6.2. Erfarenheter rörande metodutveckling av barnintervjuer

Vi upplever att det inte har varit lätt, men en riktigt spännande utmaning att göra intervjuer med så små barn som 3-5 åringar. Vi har kommit fram till att vi gjorde rätt som valde intervjumetod efter hur det kändes när vi var ute på förskolorna. Vi har lärt oss mycket av undersökningsmetoden även om det kanske inte blev riktigt som vi hade tänkt från början. När man intervjuar barnen tror vi det är viktigt att man använder alla de små tillfällena med barnen. Middagsbordet är ett utomordentligt ställe att intervju barnen vid, eller när man sitter

naturligt med i leken. Det går även att göra enskilda intervjuer om det är ett barn som man vet klarar av situationen.

Vår plan var från början att gå ut och göra intervjuer med barn genom att sitta med när de leker och göra en deltagande observation. När Martina hade gjort en provintervju kände hon att det var en bra metod. Efter diskussioner och att vi läst Hjorts (1996) och Tullgrens (2003) avhandlingar kände vi att det kunde vara bra att komplettera med digitalkamera för att få barnen att reflektera och kommentera sin lek. Doverborg & Pramling Samuelsson (2001) beskriver att med hjälp av bilder kan den som intervjuar:

- Fokusera på ett bestämt innehåll.
- Få barnet att knyta an till sin egen erfarenhet med hjälp av bilden (s36).

Författarna menar även att vid intervjuer med yngre barn kan det underlätta om man har med sig konkret material som till exempel papper och pennor.

Vi valde att prova om det gick att använda digitalkamera i undersökningen. Det blev inte det resultat som vi hade förväntat oss. Vi kände att det absolut inte gav oss någonting i denna studie. Det blev en besvikelse eftersom vi kände att vi hade lagt ner mycket extra tid och arbete som bara blev fel. Vi kom fram till att inte använda oss av kameran. Vi beslutade oss för att göra intervjuerna på det sätt som kändes bra med de barnen den dagen och det kunde variera.

Nu i efterhand har vi börjat fundera över hur vi hade kunnat använda bilderna på ett annat sätt. Hur hade barnen svarat om vi hade gått tillbaka till förskolan efter några dagar och intervjuat samma barn, visat bilder och då diskuterat utifrån dessa? Hade svaren blivit annorlunda då? Dessa tankar kom upp efter att några barn kom tillbaka vid ett senare tillfälle och berättade att de hade lärt sig något. I stället valde vi att använda oss av olika varianter på hur vi kunde gå tillväga, när vi skulle intervju barnen. Man har olika förutsättningar på olika förskolor, barnens rutiner och vanor hade också betydelse för intervjuerna. Även vi som intervjuar har olika personligheter, vilket medför att intervjuerna blev gjorda på olika sätt. Vi kände att det var tillfället som avgjorde intervjumetoden.

Christel kände att hon inte fick svar på sina frågor, när hon gjorde deltagande observationer utan blev i stället föremål för leken och barnen tappade koncentration för sin egen lek. Två barn var med i inledande lek som slutade i enskild lek. Efter några misslyckade försök blev det istället enskilda intervjuer och intervjuer i grupp. Christel valde även att se om barnen kunde rita en bra lek som de sedan kunde diskutera kring. I situationen kände hon, för att inte styra barnens kreativitet, fick de skapa fritt under tiden som de blev intervjuade. Christel provade även med intervju vid middagsbordet där resultatet blev positivt och hon fick svar på frågorna.

Martina tyckte att det gick bra att intervjua under lek någon gång, men mindre bra en annan gång. Hon provade även på att använda digitalkamera men kände inte att det underlättade för att få barnen att reflektera över leken. Vi något tillfälle blev det intervju när barnet satt och byggde lego, här blev det naturligt med frågor om lek och lärande. Detta var en situation som från början inte var tänkt att bli en intervju, men det kändes rätt i stunden att ställa frågor. Det är vid sådana här tillfällen, som vi menar att man ska ta tillvara. Det är då man kan prata och diskutera med barnen för att få höra deras tankar i en naturlig situation.

Vi kunde även känna att åldern hade betydelse, vilket vi anser var fullt naturligt, det var lättare att få svar av de äldre barnen. Flera av de mindre barnen fortsatte att leka. Vi lär oss mycket av att intervjua och att lyssna på barnens egna tankar. Men det krävs också mycket träning för pedagogen att kunna ställa de rätta frågorna till barnen och att formulera dem på rätt sätt.

Vad vi inte tänkte på när vi ville höra barns tankar om lek och lärande var att i förskolan är det inte vanligt att pedagogerna använder begreppet lära, det är något som mer förekommer när barnen kommer upp i skolan. Begreppet lek förekommer mer naturligt i barnens språkvardag, medan lära inte förekommer lika regelbundet. Detta kan vara en förklaring till varför barnen inte kan förklara lärandet eftersom de inte är vana att höra det. Det är viktigt att pedagogerna tänker på hur man använder sina begrepp.

Vad vi tidigare har nämnt är att vi valde att intervjua barn i stället för att observera dem. Vi ansåg att genom att bara observera barnen, fick vi inte barnens perspektiv på frågorna. I observationer hade det endast blivit vår tolkning, dvs. ett barnperspektiv på frågorna. Genom att vi vuxna intervjuar barnen, får de uttrycka sig och vi får höra deras tankar och synpunkter,

vilket var vår tanke när vi började med vår undersökning. Eftersom barnen var fåordiga fick vi tolka svaren i jämförelse med tidigare forskning. Vi kände att denna metod var en relevant utgångspunkt för att nå barnens tankar om lek och lärande. Doverborg & Pramling Samuelsson (2001), anser att om man vill få kunskap i vad och hur barn tänker, bör man ställa dem inför situationer som får dem att tänka.

Från den erfarenhet som vi har fått under denna studie, vill vi säga, ta vara på varje tillfälle att lyssna på barnen och ta till er det som de berättar. Gör intervjuer som känns rätt vid den stunden och där barnen känner sig trygga.

6.3. Nya frågor och tankar som kom fram under arbetets gång

Det föds alltid nya frågor när man gör undersökningar med barn. En fråga som vi har kommit på nu i efterhand, är om barnen känner om de har kunnat påverka verksamhetens innehåll. Vi har även funderat över vilka tankar föräldrarna har om deras barns lek och lärande i förskola. Kan föräldrarna se att barnen lär sig i förskolan? Vilka uppfattningar har pedagogen om lek och lärande i förskolan? Genom intervjuer med barnen kan vi höra barnens åsikter och önskemål som vi kan ta hänsyn vid planeringen av förskolans verksamhet. Efter att ha gjort intervjuer till vår undersökning känner vi att det är spännande och blivit inspirerade till hur man kan arbeta med detta. Nu när vi har analyserat våra intervjuer och ser tillbaka, upplever vi det som att vi kunde ha haft fler följdfrågor. Eftersom vi inte har så mycket erfarenhet av att intervjua barn är det lätt att tappa fokus på vilka svar som kommit fram. Genom att pedagogen ställer frågan Vad? och Hur? till barnen, måste de tänka efter och blir då medvetna om sitt lärande (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

Vi har fått mycket lärdom av vår undersökning som vi kommer att använda oss av i verksamheten i förskolan. Vi har fått en erfarenhet av att intervjua barn, vi ser hur viktigt det är att lyssna och ta till oss barnens egna tankar, åsikter och önskemål. Vi blev även medvetna om hur stor betydelse materialet har för verksamheten och hur pedagogens roll styr miljöns uppbyggnad.

Referenser

- Benn, Siv. (2003). Att upptäcka barns lärandeprocess. Eva Johansson & Ingrid Pramling Samuelsson (red.), *FÖRSKOLAN – barns första skola!* (ss. 105-119). Lund: Studentlitteratur.
- Benn, Siv. Föreläsning. *Vygotskij* (20040304). Malmö: Lärarutbildningen
- Doverborg, Elisabet. & Pramling Samuelsson, Ingrid. (2001). *Att förstå barns tankar – metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber
- Hjort, Marie-Louise. (1996). Barns tankar om lek. En undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan. Stockholm: Almquist & Wiksell.
- Johansson, Eva. & Pramling Samuelsson, Ingrid. (red.) (2003). *FÖRSKOLAN- barns första skola!* Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Bo. & Svedner, Per Olov. (2001). *Examensarbetet i lärarutbildningen – Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: kunskapsförlaget i Uppsala AB.
- Johansson, Eva. (2005). *Möten för lärande- Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*, Kalmar: Lenanders Grafiska AB
- Jerlang, Espen. m fl. (2003). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber.
- Lindahl, Marita. (1998). *Lärande småbarn*. Lund Studentlitteratur.
- Läraryrket. (2002). *Lärarens handbok: Skollag, läroplaner, yrkesetiska principer*, Stockholm: Läraryrket
- Løkken, Gunvor & Søbstad, Frode. (1995). *Observationer och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Moyles, Janet R. (2003). *Släpp in leken i skolan*. Stockholm: RUNA
- Pramling Samuelsson, Ingrid. & Sheridan, Sonja. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, Ingrid. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.
- Repstad, Pål. (1999). *Närhet och distans – Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: studentlitteratur.
- Sträng, Monica H. & Dimenäs, Jörgen. (2000). *Det lärande mötet – ett bidrag till reflekterande utvärdering*. Lund: Studentlitteratur
- Tullgren, Charlotte. (2003). *Den vägledande friheten: att konstruera det lekande barnet*. Malmö: Lärarutbildningen. Malmö Högskola.

- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab
- Vygotsky, Lev Semjonovitj. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Wood, David. (1992) *Hur barn tänker och lär*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1

2006-11-14

Hej

Nu läser jag Martina Gabrielsson min sjunde och sista termin på lärarutbildningen i Malmö. Sista terminen innebär att jag och min studiekamrat skriver ett examensarbete. Examensarbetet kommer att handla om lek, vad lär sig barnen under leken och hur tänker barnen om lärande vid lek?

Till vårt examensarbete behöver vi intervjua barn med hjälp av bandspelare. För att nå bästa resultat hade det varit bra om vi får fotografera barnen i leken för att kunna användas under intervjun. Det kommer bara att användas för vårt examensarbete. Fotona och banden måste sparas till vårt examensarbete är klart och godkänt, sedan kommer de att förstöras. Barnens namn eller foton kommer inte att finnas med i arbetet. Fotona behövs bara för att underlätta för barnen att prata om sin lek.

För att få göra dessa intervjuer krävs det tillstånd av er föräldrar med en underskrift. Jag vill gärna ha underlaget tillbaka senast måndag 20 november.

Jag kommer att vara ute några dagar under någon/några veckor från och med 20 november. Har ni några frågor kan ni prata med mig när jag är på förskolan, eller skicka ett E- post till mig på:

Tack på förhand Martina Gabrielsson och Christel Andersson

Målsmans underskrift

barnets namn

Bilaga 2

Frågeschema

Frågeområden

Vad uppfattar barnen att de lär sig under leken?

Barns tankar om lek?

Uppfattar barn att de lär sig något när de leker?

Vilka uppfattningar har barn om lärande?

Intervjuguide

Varför leker du?

Hur gör du när du leker?

Kan du berätta om en bra lek för mig? Hur leker man den?

Vad lärde du dig av leken?

Vad leker du mest? Och varför?

Berätta något du har lärt, Hur gjorde du då?

När lär du dig något?

Vem lär dig något?

Tycker du om när vuxna är med och leker? Varför?

Om fröken bestämmer en lek, t ex hundens ben, är det roligt?

Hur känns det om fröken ”lägger” sig i leken T ex tar in en ny kompis i leken?